

Id. Buchholtz György mint orvos.

Weber Samu.

Alig van valaki, kiről az újabb időben többen beszéltek és irtak volna, mint id. Buchholtz Györgyről. Felkapott touristikai érdeme alkalmából életrajza is legújabban közöltetett.¹⁾ Méltatva lett mint kiváló nevelő, érdemes lelkész-esperes, ügyes zenész, megbízható kereskedő, mélyreható természettudós és türelmes keresztény, ki nem csak sokat tenni, de sokat tűrni is tudott a legborzasztóbb sorscsapásai közepette 1643—1724-ig tartó életfolyamában.

Mintegy életképe kiegészítéseül nem lesz talán egészen felesleges azon tevékenységére is figyelmeztetni, melyet mint orvos a gyógyszerek kezelésében a szenvedő emberiség javára fejtett ki.

Hogy a papok is, szakszerű orvosok hiányában, gyógykezeléssel foglalkoztak, arra utalni e tisztelt körben már volt egyszer alkalmam. Kimutattam akkor, hogy már Muthmer szepesi prépost 1264—1281 mint udvari orvos szerepelt és hogy a keresztések és karthausiak-féle szerzetesek betegek gyógykezelésével és ápolásával foglalkoztak a Szepességben is, különösen a Menedékkövön és a Vörös klastromban.

A humanizmus elterjedésével más országok papi személyeit is találjuk a gyógyászat szolgálatában. Mathesius János 1504—1565 p. o. a csehországi Joachimsthalban mint kiváló lelkész és író különösen orvosi tudományára mindig büszke volt és nem ok nélkül, mert Joachimsthal városházán még ma is aranybetűkkel szép emléktáblán hirdettetik a megdicsőült érdeme.²⁾ Még Oberlin híres lelkész 1740—1826 is Steinthalban orvosi hírből állott.

Ilyen példák után haladva id. Buchholtz György is

¹⁾ „Zipser Bote“ 1899 Nr. 17. . . .

²⁾ Deutsch-österreichische Literaturgeschichte von J. W. Nogl und Jakob Zeidler, Wien, Carl Fromme 1898, S. 584

gyógyászattal foglalkozott. megkönyörülven a szenvedő emberek sorsán.

Érdekes megtudni a többiek között milyen növényeknek tulajdonított gyógyhatást? A veres fenyőből — *pinus larix* — eredő szurkos nedv belsőleg a tüdő sorvadás ellen hat, külsőleg a sebek gyógyulására alkalmazható. A veres fenyőn előforduló gomba — *agaricus vegetabilis* — gyomortisztító szer és minden reggel rágva megóv a gutaütés ellen. Az égerfa — *almus glutinosa* — gyökérhéja erős hashajtó szer. A ribiszke — *ribes rubrum alpinum* — kipréselt nedve nagy hőségben, vagy lázban hűsítő szernek vehető. A törpefenyő — *pinus pumilio* — szurkos nedvéből Augusztini Keresztély ab Hortis Késmárk főorvosa a kárpáti balzsamot készítette 1640 körül — *bal-samus Ungaricus*, — melynek nagy hasznát vették belső és külső betegségek leküzdésében, Buchholtz és sok más bel- és külföldi orvos. Ezen magyar balzsam belsőleg használva a többiek között a vért tisztítja, az emésztést elősegíti, a meghűlést enyhíti, a főfájást megszünteti, a köhögésnek és a tüdősorvadásnak elejét veszi; külsőleg használva minden sebet gyógyít, az ótvart szárítja és gutaütésnél sikerrel használtatik. A fenyőfafürdőket és a tartózkodást a fenyves erdőkben mint edző és tüdőerősítő szereket nagyon ajánlatosnak találja. A mormolának zsirja belsőleg és külsőleg használva nagyon ajánlja a tagokban fájdalmat érző embereknek. Éppen úgy eléggé nem tudja dicsérni a mostani Tátrafüred (Sauer-Brunnen) használatát, mely az emésztést elősegíti és a húgyképzést élénkíti. Úttörő a gyógyászatban lett Buchholtz a cirbolyafenyő — *pinus cembra* — használata által. Neki köszönhető az ezen fából nyert cirbolya olaj, melyet 1664-ben fedezett fel és mely annakidejében legnagyobb szerepet játszott és leg-szebb hírnek örvendett. Használtatott belsőleg és külsőleg körülbelül úgy mint a kárpáti, a törpefenyőből nyert balzsam. Az édes gyökérből — *polypodium vulgare* — theát főztek, mely tüdőbetegségek ellen jó hatású volt. Hasonló esetekben szerették használni az islandiai mohot — *lychen islandicus*, mely a Durlsborgen és lent a völgyben nagy mennyiségben előfordul.¹⁾

¹⁾ Beiträge zur Topographie des Königreiches Ungarn von Sam. Bredetzky IV. Th. S. 81, 83, 104, 110, 121, 123, 131.

Meltzer J., Biographie berühmter Zipser. S. 24. Sein eigener Geschlechtsbericht und „Das weit und breit erschollene Zipser Schneegebirg von Georg Buchholtz den älteren 1719“

Mily jó hatással volt a czirbolya kergének nedve a sebek gyógyítására, következő esetből tudjuk. Schmettlak Gábor batizfalvi földművelő 676 a portyázó horvát katonák kezébe esett; midőn az erdőbe menekülni akart. Az üldözők azonban megfogták és annyira ütötték, verték, hogy látszólag holtan maradt a mezőn. Ismerősei a holttestben még valami életet felfedeztek és a szerencsétlent a czirbolya kergébe takarták. A czirbolya nedv hatása alatt a daganatok megszűntek, a sebek behegedtek és egynehány nap múlva helyre állott a porult járt paraszt egészsége. A falu iskolamestere Donati Gáspár ezen eset által figyelmeztetéssé lett azon gyógyszerre és azt mint czirbolya-olajat katlanban előállította és a gyógyszeráraknak eladta. A híres löcsei orvos Spillenberger Dávid ezen gyógyszer szintén megvizsgálta és helyesnek találta, melynek felfedezője a mint láttuk tulajdonképen a mi Buchholtzunk volt. Hogy a czirbolyafa és olaj a káros rovarok ellen szintén alkalmaztatott, mai napig is ismeretes.¹⁾

Figyelemmel kellene még kísérni, hogy kit gyógyított tulajdonképen? Első sorban családjának volt tanácsadója és gyógykezelője a betegségben. Volt 5 gyermeke. Közülök meghalt Judith 1698-ban június 15-én és János ugyanazon évi augusztus 4-én. Mind a két gyermek az atyában nem csak odaadó ápolóra, de gyógykezelő orvosra is talált. Maga magát is gyógyította. »1694-ben július 20-án« — így beszéli el az esetét — »egy kereszteleési levelet irtam, a midőn jobb szemem egyszerre elhomályosodott. Dr. Spillenger Dávid adott nekem unguentum viperarum — siklóki gyózsirt, Natternschmalz, — de ez nem segített. Én azután a macskagyökérből — valeriana officinalis — egy, a dohányból a másik részt vettem és porrá törtem, ez segített úgy, hogy még most 68 éves koromban a kereszteleési leveleket arany és ezüst betűkkel szépen írhatom.« Anyja meghalt 1688-ban mint 75 éves özvegy asszony, ki szintén fia gyógykezelését tapasztalta. Hasonlót tett feleségével is, ki február 26., 1710-ben meghalt. Ugyan azon évben kitört a pestis, mely borzasztó pusztításokat vitt véghez. Csak Késmárkon 2178 személy ragadtatott el a fekete halál által. A Buchholtz család is hozott áldozatot. Mária nevű leánya, Schwartner mészáros felesége, augusztus 8-án meghalt. Buchholtz úgy akarta leküzdeni a veszélyt, hogy a szobákat a legerősebb szagu növényekkel kifüstölte, de ez sem segített, mert veje Schwartner már 2 nap múlva szintén meghalt. Buch-

¹⁾ Bredetsky u. o. l. 121 . . .

holtz azonban nem csak családjában gyógyított, de a községbelieknek is akart segítséget nyújtani. »1709-ben deczember 8-án« mondja »épen beteghez akartam menni, midőn az üldöző katonák reám támadtak és én kénytelen voltam az erdőbe menekülni.

Buchholtz 1724-ben május 11-én, reggel 1 órakor meghalván, szép életképén derült sugárként fénylik felebaráti szeretete, melyből ösztönözve leküzdötte a szerencse legnagyobb ellenségét, a betegséget, természettudománya, tapasztalata és odaadása által. Hogy másokkal jót tett, ez emlékének egyik legszebb disze, legnagyobb fényoldala, mert jól mondja Garay János:

Mint a rózsá bimbója,
Minden virág legszebb virága,
Ugy a legemberibb erény
Rózsája — a jótétemény.
